

Zpráva o šetření

ve věci Adély a Bedřicha A.

Dne 19. 6. 2015 se na mě obrátil pan C. A., bytem xxx (dále také „stěžovatel“), s podnětem směřujícím proti postupu Magistrátu města České Budějovice, odboru sociálních věcí, oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále také jen „úřad“ či „OSPOD“).

A - Předmět šetření

Stěžovatel se ohradil vůči způsobu, jakým Magistrát města České Budějovice vykonává sociálně-právní ochranu a kolizní opatrovnictví nezletilé Adély A. a Bedřicha A.. Má za to, že úřad postupoval v rozporu s právem a principy dobré správy.

Sociální pracovníci vytýká, že aktivně nekonala v zájmu dětí a přihlížela tomu, jak mu bývalá manželka brání ve styku s dětmi a tomu, jak se mu děti postupně odcizují. Uvádí dále, že mu vnutila asistovaný styk s dětmi, přestože k takovému kroku nebyl žádný důvod. Je také přesvědčen, že sociální pracovníce porušila povinnost mlčenlivosti, když sdělila matce informace o jiné klientce úřadu.

Stěžovatel má výtky rovněž ke způsobu, jakým OSPOD vykonával kolizní opatrovnictví obou dětí – má za to, že úřad soud neinformoval objektivně.

Vzhledem k tomu, že tvrzení stěžovatele byla závažná a mohla nasvědčovat postupu v rozporu s právem, zahájila jsem v dané věci šetření¹ postupu Magistrátu města České Budějovice.

Zajímala² jsem se zejména o to, zda:

- sociální pracovníce vykonávala sociálně-právní ochranu dětí nestranně, v nejlepším zájmu dětí,
- úřad důvodně doporučil otci asistované styky s dětmi,
- vyjádření OSPOD soudu podaná v období od ledna 2015 do července 2015 byla objektivní a v zájmu dětí,
- zda úřad adekvátně reagoval na jednání matky, když zamezila pokračování asistovaných styků.

Nepřísluší mi zabývat se soudním řízením. Jeho průběh, jednotlivé kroky soudu ani rozhodnutí nemohu nikterak hodnotit ani komentovat.

¹ dle § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

² S přihlédnutím k námitkám stěžovatele.

Pověření právníci Kanceláře veřejného ochránce práv se dne 5. srpna 2015 v prostorách úřadu setkali a hovořili se sociálními pracovníci Bc. Janou Petráškovou a Mgr. Janou Tichou, s vedoucí OSPOD Mgr. Evou Kuzbovou a s vedoucí sociálního odboru Bc. Marií Voštovou. Vyžádali pro mě rovněž spisovou dokumentaci nezletilých dětí.

S úřadem jsem byla v kontaktu i nadále, dne 25. ledna 2016 jsem si vyžádala od úřadu informace o aktuálním stavu věci.

B - Skutková zjištění

Činnost OSPOD mi přiblížila spisová dokumentace a vyjádření úřadu. Jelikož je obsah spisové dokumentace úřadu znám a stěžovatel do ní může nahlédnout,³ uvádím výběrově pouze ty skutečnosti, které pokládám za důležité.

B.1 Informace ze spisové dokumentace

Spisová dokumentace dětí A. byla založena v září 2014 v souvislosti s rozpadem soužití rodičů. O děti pečovala matka, Adéla i Bedřich se s otcem nepravidelně vídali. Rodiče dne 22. září 2014 uzavřeli dohodu o styku s dětmi, nicméně i přesto mezi nimi stále narůstalo napětí. Celá řada písemností svědčila o eskalujícím napětí mezi rodiči, o neschopnosti elementární komunikace v zájmu dětí.

Sociální pracovnice rodičům zprostředkovala služby odborného poradenského pracoviště, s čímž oba souhlasili a přislíbili služeb využít. Rodiče i uzavřeli za účasti pracovníků odborného poradenského pracoviště dne **16. ledna 2015** dohodu o styku, dle které měl otec vídat děti od čtvrtka do pondělí každý sudý týden a od středy do čtvrtka každý lichý týden s tím, že děti si rodiče budou předávat ve školských zařízeních. Styk dětí s otcem v době, kdy případně budou nemocné, nebyl v dohodě explicitně nijak odlišně upraven.

Záhy po uzavření dohody o styku, dne 28. ledna 2015, došlo k incidentu, kdy otec měl zadržovat Adélu, údajně proti její vůli, ve svém bytě. Nechtěl ji předat matce, která následně přivolala hlídku Policie České republiky. Otec nato průběh události popsal Policii České republiky (dále také jen „PČR“). Pohled obou rodičů na příčinu a průběh konfliktu se diametrálně odlišoval. Svůj náhled na věc sdělil otec úřadu dne 9. února 2015, matka byla prostřednictvím svého advokáta se sociální pracovníci v kontaktu v mezidobí od 28. ledna do poloviny února takřka denně. Advokát matky komunikoval se sociální pracovníci v krátkých časových intervalech, informoval ji o dalších krocích matky i o tom, jak tato na věc nahlíží.

V Om spisu je založen záznam s názvem „odstoupení od dohody“, kterým matka odstoupila od dohody uzavřené v odborném poradenském pracovišti. V textu „odstoupení od dohody“ matka odkazuje na incident, ke kterému mělo dojít dne 28. ledna 2015. Přesto uvedla „odstoupení ke dni 19. ledna 2015“.

³ Čehož již i využil – například 5. listopadu 2014.

Sociální pracovnice byla v kontaktu s Policií České republiky, informovala ji o vývoji situaci v rodině. S Adélou hovořila ve škole dne 3. února 2015. Na otázku, jak by si přála vídat se s otcem, Adéla odpověděla, že přes den, tak aby ji tatka vyzvedl ze školy a večer jí vrátil mamce.

Dne 11. února 2015 Policie České republiky zahájila úkony trestního řízení pro přečin omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1 trestního řádu.

Dne 19. února 2015 OSPOD poslal vyjádření soudu, ve kterém shrnul události, ke kterým došlo v nedávné době. Ve vyjádření zmínil, že úřad dne 12. února 2015 kontaktovala třídní učitelka nezletilé Adély a sdělila, že když Adéla spatřila ve škole otce „začala se klepat, sunula se podél zdi“.

Dne 4. března 2015 vydal soud předběžné opatření čj. 11 Nc 395/2014-202, dle kterého byl otec povinen snášet péči matky o nezletilou Adélu a nezletilého Bedřicha. Styk otce s dětmi soud neupravil. V odůvodnění k danému zmínil: „Je na rodičích, aby se na vzájemné úpravě styku domluvili a to i případně na styku asistovaném podle možností příslušného zařízení, které je kompetentní pro asistovaný styk a jehož možnosti časové ani nyní nejsou známy.“ Matka v návrhu na vydání předběžného opatření navrhovala upravit asistovaný styk otce s dětmi. Soud jí v tomto ohledu nevyhověl.

V měsíci březnu byl OSPOD v kontaktu s oběma rodiči, matka opakovaně OSPOD sdělila, že otci neumožní jiný styk s dětmi než asistovaný. OSPOD připravoval případovou konferenci, kde by se řešila otázka styku otce s Adélou. Soudu poslal úřad zprávu o psychologickém vyšetření Adély.

Dne 8. dubna 2015 PČR překvalifikovala podezření z přečinu omezování osobní svobody dle § 171 trestního zákoníku na podezření z přestupku proti občanskému soužití dle § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění (věc poté dne 12. srpna 2015 odložila).

Dne 8. dubna. 2015 vedoucí OSPOD určila jako oprávněnou úřední osobu sociální pracovnici Mgr. Janu Tichou. Vyhověla tak požadavku otce na změnu sociální pracovnice.

Dne 13. dubna 2015 proběhla případová konference.

Během měsíce dubna i května byl OSPOD v kontaktu s matkou i otcem, informoval se na děti ve škole.

Dne 24. dubna 2015 Krajský soud v Českých Budějovicích vydal usnesení čj. 6 Co 895/2015-324 s omezenou platností na dobu 2 měsíců. Tímto dočasně upravil styk otce s dětmi – asistované styky.

Asistované styky soudu zpočátku probíhaly dle usnesení soudu. Matka však dalšímu kontaktu otce s dětmi zamezila dne 17. června 2015 s odkazem na to, že otec může děti potenciálně ohrozit infekční chorobou. Uvedla, že se otec dětí údajně stýká s osobou, která údajně požívá návykové látky, a tudíž mohou být oba nakaženi závažnou infekční chorobou. O svém podezření, že je otec v kontaktu s osobou, která pravděpodobně požívá drogy, hovořila matka s OSPOD dne

16. června 2015 telefonicky. Během hovoru ji sociální pracovnice Jana Petrášová sdělila: „S matkou nezletilého Š. budeme pracovat, odkážeme matku do Preventu.“

Dne 20. června 2015 byly ve věci vyhotoveny znalecké posudky. Znalkyně naznala, že oba rodiče jsou plně výchovně způsobilí, oba mají dobré předpoklady pro výchovu dětí. Děti doporučila svěřit do péče matky s tím, že by se však měly pravidelně stýkat s otcem. Střídavou výchovu nedoporučila s ohledem na to, že rodiče nyní nejsou schopni spolupracovat a respektovat se. Zmínila rovněž, že v zájmu dětí není, aby matka děti informovala o tom, že stěžovatel údajně není jejich biologickým otcem.

Dne 25. června 2015 OSPOD doporučil soudu, aby asistované styky pokračovaly bez ohledu na námitku matky, že otec může děti potenciálně ohrozit infekční nákazou.

Asistované styky neprobíhaly i nadále, matka v červenci odjela s dětmi na dovolenou do Chorvatska. Sociální pracovnice ji i jejího právního zástupce poučila o nutnosti dodržovat usnesení soudu a dostavit se do odborného poradenského pracoviště.

Dne 27. července 2015 na OSPOD přišel současný přítel matky, choval se značně agresivně, domáhal se toho, aby OSPOD již matku nekontaktoval. Úřad opustil až poté, co mu sociální pracovnice sdělila, že v opačném případě přivolá městskou policii.

V srpnu 2015 byly děti soudem svěřeny do péče matky, styk otce s dětmi nebyl upraven. Rozsudek soudu nenabyl právní moci, otec podal odvolání.

V průběhu podzimu 2015 došlo ke zklidnění situace, otec se opět začal s dětmi pravidelně vídat, i když ne v takovém rozsahu, v jakém by si sám představoval. Sociální pracovnice byla pravidelně v kontaktu s oběma rodiči, hovořila i s Adélou. Rodiče začali i pracovat na tom, aby v budoucnu byli schopni efektivní komunikace v zájmu dětí – oba se podrobili individuální terapii.

Soudní jednání ve věci úpravy výchovy a styku probíhalo v průběhu podzimu 2015 a trvá i nadále. Souběžně probíhalo řízení o popření otcovství.

B.2 Informace z místního šetření

Z místního šetření právniček Kanceláře veřejného ochránce práv na OSPOD, mimo jiné, vyplynulo, že:⁴

- OSPOD považoval po incidentu z ledna 2015 asistované styky za důvodné, doporučil je v rámci případové konference. Incidentem utrpěly vzájemné vztahy mezi otcem a Adélou, bylo třeba pracovat na jejich obnově a postupně styk navyšovat. Se zařízením, ve kterém styky probíhaly, má OSPOD dobré zkušenosti. Vhodnost asistovaných styků sociální pracovnice konzultovala s PhDr. Skálovou, psychologkou pracující v rámci úřadu.

⁴ Záznam z jednání na OSPOD je součástí spisu 4003/2015/VOP/SK. OSPOD byl seznámen s jeho obsahem, k němuž neměl výhrad, pouze žádal některé věty doplnit – tyto jsou v dokumentu zřetelně označeny.

- S Adélou o lednové události hovořila sociální pracovnice ve škole. Od té doby (do července 2015) s ní nemluvila, nechtěla ji více zatěžovat – v mezidobí s ní mluvila znalkyně a pracovnice krizového centra. Její názor znají.
- Poté, co matka odmítla vodit děti na asistovaný styk, ji upozornili na nevhodnost jejího jednání. Matku kontaktovali i v průběhu její dovolené v Chorvatsku. Napomenutí ve správním řízení však nepokládali za vhodné s ohledem na blížící se soudní řízení, měli za to, že by tím jen vyhrotili situaci.
- OSPOD má za to, že k eskalaci konfliktní situace mohou patrně přispívat i postoje otceva obecného zmocněnce.

B.3 Aktuální stav

Stále probíhá soudní řízení ve věci výchovy i popření otcovství. Děti se s otcem vidají, Adéla je však vůči otci odtažitá. Stěžovatele současná situace trápí, přál by si s dětmi trávit více času, má je rád.

C - Hodnocení věci ochránkyní

Podle zákona o veřejném ochránci práv působím k ochraně osob před jednáním úřadů, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívám k ochraně základních práv a svobod.

Právní ochrana dítěte obecně vychází z toho, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm. V České republice s tím koresponduje koncept sociálně-právní ochrany poskytované každému nezletilému dítěti, zajišťované převážně obecními úřady s rozšířenou působností. Jak vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí,⁵ jedním z hlavních úkolů orgánů sociálně-právní ochrany dětí je působení k obnovení narušených funkcí rodiny. Těžištěm sociální práce s rodinou je přitom preventivní a poradenská činnost, kterou rodiče mohou při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě opakovaně žádat, nebo působení k odstranění nedostatků ve výchově, jež jsou nuceni strpět.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí orgánům sociálně-právní ochrany dětí ukládá povinnost přijmout potřebná opatření, nastane-li situace, jež ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte, kterou rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou nebo nejsou schopni sami řešit. **Tato opatření musejí být zvolena tak, aby na sebe navazovala a vzájemně se ovlivňovala.**

Základním vodítkem, nejdůležitější kategorií a nejvyšším imperativem při posuzování jakékoliv otázky týkající se dítěte je jeho nejlepší zájem.⁶ S ohledem

⁵ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁶ V jakém kontextu je třeba zájem dítěte chápat, se snaží přiblížit Úmluva o právech dítěte (vyhlášená pod č. 104/1991 Sb.) v čl. 3 odst. 1 a 2: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných

na uvedenou premisu nijak nesnižuje kvalitu výkonu sociálně-právní ochrany dětí, je-li zájem dítěte spatřován v jiné úpravě poměrů, než prosazuje ten který rodič nebo oba rodiče.

Zájem dítěte posuzuji, jsem-li o to požádána, z hledisek objektivních, nikoli z pouhého subjektivního hodnocení výhodnosti, či naopak nevýhodnosti pozice toho kterého z obou rodičů.

Sociálně-právní ochrana dětí je oblastí těžko zákonem striktně upravitelnou, což znamená, že každý případ je třeba vždy posuzovat jednotlivě s přihlédnutím k mnoha okolnostem, které jsou nadto v čase velice proměnlivé. **Mé závěry se proto vztahují pouze k danému případu a nelze je paušalizovat.**

S ohledem na účelnost a námitky stěžovatele jsem se v hodnocení zaměřila na období od ledna 2015 do července 2015.

Vzhledem k obsahu stížnosti pana C. A. považuji za vhodné vyjádřit se nejprve k otázce, zda byli Adéla s Bedřichem dětmi, kterým OSPOD musí v souladu s ustanovením § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí věnovat zvýšenou pozornost, tj. dětmi, kterým je sociálně-právní ochrana určena. Následně se vyjádřím hned k několika aspektům sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezletilých dětí Adély a Bedřicha. Pro větší přehlednost tak činím postupně, byť jsem si vědoma jejich vzájemné provázanosti.

C.1 Status ohroženého dítěte

Příznivý vývoj dětí, řádná výchova a oprávněný zájem jsou ohroženy také tehdy, panují-li mezi rodiči nepřátelské vztahy, netolerance jednoho k druhému, neschopnost najít kompromis a neochota se domluvit na podobě výchovy. Konfliktní vztah mezi rodiči vnímají děti vždy velice citlivě, zvláště mají-li pozitivní vazby k oběma rodičům, tak jako tomu je v tomto případě.⁷

Ze spisové dokumentace je jasně patrné, že zejména Adéla **trpěla tím, že se rodiče nedokázali odpoutat od stínů minulosti a dohodnout se na podobě výchovy.**

Je zjevné, že Adéla velice těžce nesla (a stále nese) vzájemnou nevraživost mezi matkou a otcem, že citlivě vnímala jejich odlišné názory na výchovu, byla vtahována do vzájemného soupeření mezi rodiči o její přízeň a byly na ni kladeny nároky zcela nepřiměřené jejího věku.

Adéla byla v takto vyhrocené situaci zatěžována dokonce i dohady o tom, zda je stěžovatel jejím biologickým otcem, či nikoli.⁸

zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“

⁷ Ze znaleckého posudku, mimo jiné, plyne, že narušená vazba Adély k otci vyplývá z dlouhodobé nestabilní situace v rodině, kdy je reálný předpoklad, že by se po zklidnění situace v rodině mohla posílit kladná citová vazba na otce.

⁸ V rámci znaleckého posudku znalkyně nedoporučila, v této rodinné krizi zatěžovala dalšími informacemi o tom, zda C. A. je, či není jejím biologickým otcem.

Obě děti tedy byly ve sledovaném období⁹ ohroženými dětmi ve smyslu § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, a to z důvodu výrazného konfliktu mezi rodiči.

Skutečnost, že Adéla i Bedřich byli ohroženými dětmi ve smyslu § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se promítá i do způsobu, jakým jim měla být poskytována sociálně-právní ochrana.

C.1.1 Konflikty mezi rodiči před dětmi

Ze spisové dokumentace plyne, že jak v období před lednem 2015, tak i později, zejména Adéla byla vtahována do sporů rodičů. Rodiče se před dětmi slovně napadali, útočili na své rodičovské kompetence. Adéla byla zatěžována i informacemi o tom, zda je stěžovatel jejím biologickým otcem, či nikoli.

Zatěžují-li rodiče dítě takto nevhodným způsobem, měla by je sociální pracovnice upozornit na nevhodnost jejich jednání a na povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti.¹⁰ Nedbají-li rodiče tohoto doporučení, měl by OSPOD zvážit uložení výchovného opatření ve správním řízení, a to napomenutí dle § 9 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Ačkoli nerespektování napomenutí není stíháno žádnou sankcí, má svůj význam, a to především v rovině preventivní, neboť již vedení správního řízení může rodiče odradit od dalšího vzájemného napadání. K respektování výchovného opatření může rodiče motivovat i to, že OSPOD musí jako kolizní opatrovník o případném uložení výchovného opatření informovat soud, jenž rozhoduje ve věci výchovy.

Z pohovoru s Adélou¹¹ vyplynulo, že jí vadí, jak otec před ní mluví o matce, zmiňovala dehonestující písničku. Přestože sociální pracovnice pár dní nato hovořila s otcem,¹² nevytkla mu, že by takovýmto způsobem neměl před Adélou o matce hovořit.¹³

Při rozhovoru¹⁴ dne 9. února 2015 otec uvedl, že matka před Adélou zpochybnila jeho otcovství. Následně, při jednání dne 18. února 2015 matka sociální pracovnici potvrdila, že skutečně dceři řekla, že stěžovatel není její biologický otec.

Nezpochybňují, že sdělení takto závažné věci spadá do oblasti rodičovské odpovědnosti.¹⁵ Nicméně pokud rodič takto učiní v době vyhroceného rodičovského konfliktu a za situace, kdy otcovství není popřeno a kdy mezi matkou a jejím bývalým manželem panují velice špatné, takřka nenávistné, vztahy a bojují mezi sebou o přízeň dítěte, **měla by sociální pracovnice rázně zasáhnout** a upozornit rodiče na nevhodnost jejich počínání.

⁹ leden 2015 až červenec 2015

¹⁰ ustanovení § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹ dne 3. února 2015

¹² dne 9. února 2015

¹³ O písničce hovořili již na podzim 2014, tehdy sociální pracovnice otce na nevhodnost jeho jednání upozorňovala.

¹⁴ dne 9. února 2015

¹⁵ ustanovení § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSPOD tedy měl v únoru 2015 matku upozornit na nevhodnost jejího jednání, a to ihned poté, co se o něm dověděl. Obdobně se dopustil pochybení i tím, že ve stejné době s otcem opakovaně neprojednal nevhodnost jeho počínání (dehonostující písnička, nevhodné návštěvy Adély ve škole) a důrazně jej neupozornil na to, aby se do budoucna podobného jednání vyvaroval.

Úřad však nepochybil, jestliže nepřistoupil k napomenutí obou rodičů. Jsem přesvědčena, že v únoru až březnu 2015 by správní řízení o uložení výchovného opatření patrně, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, jen vedlo k velkému vyostření napětí, nebylo by ku prospěchu věci a mohlo by ohrozit konání případové konference.

Nicméně vzhledem k tomu, že na nevhodnost jednání matky,¹⁶ poukázala ve znaleckém posudku i znalkyně, je namístě, pokud by se podobné jednání opakovalo i přes výtku sociální pracovnice, aby OSPOD využil možnost danou mu zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a přistoupil k uložení výchovného opatření.

C.1.2 Individuální plán ochrany dítěte

OSPOD je povinen zpracovat individuální plán ochrany dítěte, který vymezí příčiny ohrožení dítěte, stanovit opatření k zajištění jeho ochrany, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny. K tomu by měl OSPOD stanovit časový plán pro provádění těchto opatření, **a to ve spolupráci především s rodiči a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny (je-li to účelné).**¹⁷

V daném případě OSPOD sice vypracoval individuální plán ochrany dítěte, ale na jeho vypracování se rodiče dle všeho nepodíleli ani s ním nebyli seznámeni.¹⁸ Stalo se tak přestože individuální plány obou dětí byly v daném období několikrát aktualizovány a přestože rodiče byli zařazeni mezi odpovědné osoby mající realizovat plánované kroky a opatření.

OSPOD se dopustil pochybení, nepřizval-li rodiče k účasti na tvorbě individuálních plánů ochrany dítěte a neseznámil-li je s jejich obsahem.

C.2 Sociální práce s rodinou

C.2.1 Odborná poradenská pomoc

Jestliže jsou vztahy v rodině značně rozvráceny a rodiče i přes verbálně proklamovanou snahu nejsou reálně schopni komunikace v zájmu dětí, ocitá se OSPOD v těžké situaci, neboť musí vést znesvářené rodiče ke spolupráci s odborným poradenským zařízením a eventuálně rovněž musí uvážit nařízení

¹⁶ Jednání spočívající v tom, že před Adélou zpochybňovala otcovství otce, aniž by si sama byla otázkou otcovství jistá.

¹⁷ Více lze nalézt v dopisu PhDr. Miloslava Macely č. j. 2012/98382-21 s názvem „Informace k vybraným ustanovením zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/199 Sb., ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012“. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace_1.pdf.

¹⁸ Usuzuji tak z absence podpisů rodičů na dokumentu.

povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc ve správním řízení při vědomí toho, že terapie bývá účinná zejména tehdy, odhodlají-li se oba rodiče k jejímu absolvování z vlastního přesvědčení změnit dosavadní nevyhovující a konfliktní situaci.

Nařízením odborné pomoci terapeutického rázu je sice zákonnou možností pracovníků sociálně-právní ochrany dětí, současně však i povinností, nedbají-li rodiče doporučení úřadu a nejsou-li schopni spolupracovat v zájmu dětí.

Pozitivní závazky státu vyplývající z mezinárodních úmluv nespočívají v povinnosti dosáhnout určitého výsledku, ale v povinnosti vyčerpát všechna dostupná opatření.¹⁹ Orgány veřejné moci však nejsou všemocné, zejména pokud rodiče nejsou schopni překonat svoji nevráživost a nedbají zájmů vlastního dítěte. Pokud by odpovědnost za dosažení dohody rodičů v záležitostech péče o děti ležela pouze na orgánech sociálně-právní ochrany dětí (a dalších orgánech veřejné moci), veškerá právní úprava požadující kooperaci rodičů by se jevila jako zbytečná. Proto platí, že v případech, kdy se rodičům nedaří v oblasti péče o dítě dohodnout, mají ze strany státu nárok na určitou pomoc, odpovědnost za dosažení či nedosažení dohody však zůstává stále na rodičích. Ať už jde o preventivní působení orgánu sociálně-právní ochrany dětí, nebo autoritativní rozhodnutí soudu, tyto nejsou nikdy způsobilé nahradit absentující dobrou vůli, porozumění a schopnost rodičů hledat kompromisy. K urovnání vyhrocené rodinné situace je potřeba její pochopení, smíření a mnohdy také osvojení si nových komunikačních metod. K tomu může napomoci odborné zařízení, které se danou problematikou zabývá.

Sociální pracovnice takřka vzápětí poté, co se rozpadlo vzájemného soužití manželů, doporučovala rodičům využití rodinné terapie. Rodiče její doporučení akceptovali, za pomoci odborníků se i zavázali dodržovat mimosoudní dohodu o styku. **Nicméně incident, ke kterému došlo dne 28. ledna 2015, zřetelně poukázal na to, že reálně nejsou schopni jednat v zájmu dětí, a to i přes navenek proklamovanou snahu, že mezi nimi stále panuje silná nevráživost, kterou zjevně nejsou schopni upozadit.**²⁰

OSPOD²¹ přesto rodiče systematicky nadále nevedl ke spolupráci s odborným poradenským zařízením, otázku další terapie rodičů neotevřel, rodičům ve správním řízení neuložil povinnost spolupracovat s odborným poradenským zařízením, čímž se dopustil pochybení.

¹⁹ Konstatoval to, mimo jiné, Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ve věci Pedovič proti České republice ze dne 18. července 2006, č. 27145/03. Z něj vyplývá, že povinnost státních orgánů přijmout opatření umožňující realizaci rodinného života není absolutní, nespočívá v povinnosti dosáhnout určitého výsledku, ale v povinnosti vyčerpát všechna opatření, která od něj bylo možné v daném případě rozumně očekávat.

²⁰ Neschopnost rodičů dohodnout se v zájmu dětí se promítla i v měsíci únoru a březnu 2015, kdy matka odmítala jakýkoli jiný kontakt dětí s otcem než asistovaný a kdy vypověděla dohodu o styku uzavřenou dne 16. ledna 2015.

V měsíci dubnu úřad svolal případovou konferenci s cílem pokusit se nastavit styk Adély s otcem pro dalším období. K účasti na konferenci přizval také pracovníci odborného poradenského centra, které s rodiči v minulosti spolupracovalo.

Ani případová konference a předběžné opatření upravující styk otce s dětmi po dobu následujících dvou měsíců k uklidnění situace příliš nepřispěly.

²¹ od 28. ledna 2015

Selže-li „dobrovolný“ počáteční pokus o rodinnou terapii, naskýtá se možnost pro to, aby rodiče nejprve navštěvovali odborné poradenské pracoviště odděleně s tím, že po určité době by bylo možno uvažovat o obnovení rodinné terapie.

V této souvislosti si dovoluji také zmínit, aniž bych zpochybňovala v daném případě vhodnost asistovaných styků, že se domnívám, že tyto mohou mít maximální efekt pouze tehdy, pokud se rodiče v souvislosti s realizací asistovaných styků podrobí terapii (individuální či společné).

C.2.2 K případové konferenci

Případová konference byla pro věc přínosná, její svolání bylo namístě, výhrady nemám ani ke složení účastníků.

Nicméně nemohu přehlédnout, že v rámci případové konference byla hledána shoda výhradně na podobě styků Adély a otce. Styk Bedřicha s otcem zůstal upozaděn. Další případová konference, kde by se hovořilo již o potřebách Bedřicha a o rozsahu jeho styku s otcem, svolána nebyla.

OSPOD se dopustil pochybení tím, že potřeby nezletilého Bedřicha a jeho rozsah styku s otcem upozadil a neřešil jej v rámci případové konference, tak jak tomu bylo v případě Adély.

C.2.3 Asistované styky

Dle čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi²² má dítě právo na pravidelný styk s oběma rodiči, který lze omezit nebo vyloučit jen za předpokladu, že je to v nejlepším zájmu dítěte a rodič, který nemá dítě svěřeno do výchovy, má právo na pravidelnou informaci o něm.

V případě, že není v nejlepším zájmu dítěte udržovat styk s jedním z rodičů bez dohledu, je třeba zvážit možnost styku s dohledem nebo jiné formy styku s tímto rodičem.²³

Závazně omezit styk s dítětem na styk asistovaný může pouze soud. Možnosti intervence OSPOD jsou omezeny, vymezuje je zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Jde-li o asistované styky, OSPOD je může toliko doporučit, ať již soudu (pokud rozhoduje o styku), či rodičům.

Asistované styky jsou důvodné i za předpokladu, kdy je důvěra dítěte v rodiče z jakékoli příčiny oslabena a kdy je potřeba znovunavázat vztah dítěte k rodiči, stejně jako tomu bylo u Adély. Adéla po incidentu z ledna 2015 zjevně nedůvěřovala otci, jejich vztah byl očividně poškozen.

Ze spisové dokumentace plyne, že OSPOD podobě, v jaké by měly pokračovat styky Adély s otcem, věnoval pozornost. Asistované styky projednal na případové konferenci, stěžovatel s nimi souhlasil.

²² úmluva o styku s dětmi, vyhlášená pod č. 91/2005 Sb.m.s.

²³ čl. 4 odst. 3 Úmluvy o styku s dětmi, vyhlášené pod č. 91/2005 Sb.m.s.

OSPOD se tím, že doporučil asistované styky Adély s otcem, pochybení nedopustil.

Naopak si dovoluji vyzdvihnout, že pokud jde o obnovu styků Adély s otcem, učinil OSPOD vše, co od něj bylo možno v dané chvíli očekávat – oceňuji zejména uspořádání případové konference.

Poté, co matka záhy po započetí styku odmítla jejich další pokračování, byla sociální pracovnice v kontaktu s oběma rodiči, matku kontaktovala, upozornila ji, že musí dodržovat rozhodnutí soudu. O tom, že styky neproběhly, informovala soud. Bylo by však namístě, aby matku upozornila i na to, že opakované nedůvodné bránění ve styku je důvodem pro změnu výchovy.²⁴

C.2.4 K námitkám otce, že OSPOD stranil matce a že matce prozradil informace vztahující se k sociálně-právní ochraně jiného dítěte

Z dokumentace plyne, že OSPOD byl jak v kontaktu s matkou, tak s otcem, hovořil s Adélou. Pochyby o objektivitě OSPOD mám pouze, pokud jde o vyjádření úřadu ze zimy 2015. Po změně sociální pracovnice již nelze říci, že by OSPOD byl neobjektivní či dokonce jednal ve prospěch matky.

Výhrady mám zejména ke zprávě pro soud ze dne 19. února 2015. Sociální pracovnice v ní popisuje incident ze dne 28. ledna 2015, nicméně z textu nelze nade vši pochybnost dovodit, odkud informace o průběhu incidentu čerpala – zda průběh incidentu popisovala z pohledu otce, matky či Adély (zmínku pod textem o tom, že byl proveden pohovor s Adélou, nepovažuji v tomto ohledu za dostatečnou).

Vzhledem k tomu, že incident, na jehož příčiny a průběh rodiče nahlíželi odlišně, měl dopad na další průběh styků otce s dětmi, sociální pracovnice pochybila, jestliže soudu nesdělila všechny verze, a to jak otce, tak matky a Adély, a zřetelně je od sebe neodlišila.

Postrádám i zmínku, že oba rodiče před incidentem uzavřeli mimosoudní dohodu o styku o tom, který z nich měl mít dle této dohody v čase incidentu děti v péči a o tom, že matka dohodu zjevně vypověděla až dne 3. února 2015, nikoli dne 19. ledna 2015 (pokud by od ní skutečně odstoupila dne 19. ledna 2015, nemohla v textu „odstoupení“ zmiňovat události ze dne 28. ledna 2015).

Shrnutí OSPOD, že *„matka byla připravena prvotní písemnou dohodu, sepsanou mezi rodiči o styku dětí akceptovat. Děti na styk řádně připravila a předávala. Otec svým neadekvátním postojem a chováním, kdy před nezletilou Adélou i Bedřichem matku pomlouval, nedodržel sliby, neakceptoval zdravotní stav dětí a přání matky, vypěstoval u nezletilé Adély odmítavý postoj k němu samému, což dovršil protiprávním jednáním dne 28. ledna 2015, kdy nezletilou Adélou násilím držel v pokoji svého bytu a odmítl ji vydat matce“* nepovažuji za zcela objektivně koncipované, a to z následujících důvodů:

²⁴ ustanovení § 889 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- OSPOD nebyl kompetentní, aby sám označil jednání otce ze dne 28. ledna 2015 za protiprávní, byť je mohl označit za nevhodné. Zhodnotit, zda jednání rodiče naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu či nikoli, je úkolem PČR, a nikoli úkolem OSPOD. V době, kdy OSPOD napsal vyjádření pro soud, PČR vyšetřování neuzavřela a vůči otci obvinění nevzesla.
- OSPOD uvádí, že otec u Adély svým chováním vypěstoval odmítavý postoj k němu samému. V době, kdy úřad vyjádření vyhotovil, však, dle mého názoru, neměl k dispozici relevantní znalecké psychologické vyšetření Adély,²⁵ a tudíž zmíněné tvrzení považuji za předčasné. Domnívám se, že příčiny, proč Adéla odmítala otce, nebyly v rozhodné době objasněny do té míry, aby OSPOD mohl učinit takovýto závěr (přínejmenším měl zřetelně uvést, že se jedná pouze o jeho mínění).
- V neposlední řadě dodávám, že OSPOD odkazoval na vyjádření třídní učitelky ze dne 12. února. 2015. Ve spisové dokumentaci je sice záznam o hovoru s třídní učitelkou dohledatelný, ale není řádně zaevidován.²⁶ Ve spisovém přehledu není zmínka o záznamu a ani odkaz na zvláštní složku, kam by tento případně mohl být také řádně založen.²⁷

V souvislosti s vedením spisové dokumentace si rovněž dovoluji doplnit, že vyjádření sociální pracovnice Bc. Jany Petráškové dne 10. února 2015 v e-mailu matce „*zítra by (doufám!) mělo obvodní oddělení PČR zahájit úkony trestního řízení*“ považuji za neprofesionální – výhrady mám k užití slova „doufám“, které může evokovat přílišnou osobní angažovanost sociální pracovnice.

Oprávněnou je i námitka otce, že sociální pracovnice Bc. Jana Petrášková prozradila matce údaje o jiném klientce OSPOD. Stalo se tak dne 16. června 2015.

D - Závěry

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěla k přesvědčení, že se Magistrát města České Budějovice dopustil pochybení spočívajícího v tom, že:

- (1) neupozornil rodiče opakovaně na nevhodnost jejich chování, jde-li o jejich vzájemné napadání se před dětmi a zatahování dětí do záležitostí nepřiměřených jejich věku;
- (2) nepřizval rodiče k tvorbě individuálního plánu ochrany dětí a neseznámil je s jeho obsahem;
- (3) systematicky nevedl rodiče k tomu, aby využili odbornou poradenskou pomoc, nenařídil jim ve správním řízení využití odborné poradenské pomoci;
- (4) **nevěnoval se styku otce s Bedřichem, v rámci případové konference se jím nezabýval, přitom bylo namístě rozlišovat situaci Adély a Bedřicha;**

²⁵ OSPOD zmiňuje, že k vyjádření přiložil zprávu PhDr. Nesnídala – neuvádí ale, jakého zpráva byla data.

²⁶ Není uveden v soupisu obsahu OM spisu – ve spisovém přehledu žádný záznam o hovoru ze dne 12. 2. 2015 není zmíněn.

- (5) matku výslovně neupozornil na to, že opakované nedůvodné bránění ve styku může být důvodem pro změnu výchovy;
- (6) sociální pracovnice matce dne 16. června 2015 sdělila údaje vztahující se k sociálně-právní ochraně jiného dítěte;
- (7) vyjádření pro soud ze dne 19. února 2015 není plně objektivní;
- (8) sociální pracovnice nevhodně koncipovala dne 10. února 2015 matce e-mail a užila zcela nevhodně slova (doufám!).

Zprávu o šetření zasílám Ing. Jiřímu Svobodovi a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko.

O svých zjištěních a závěrech informuji rovněž stěžovatele.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)